EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

15. juuli 2010 *

Kohtuasjas C-256/09,

mille ese on EÜ artiklite 68 ja 234 alusel Bundesgerichtshofi (Saksamaa) 10. juuni 2009. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. juulil 2009, menetluses

Bianca Purrucker

versus

Guillermo Vallés Pérez,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja esimees J. N. Cunha Rodrigues, kohtunikud P. Lindh, A. Rosas (ettekandja), U. Lõhmus ja A. Arabadjiev,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

kohtujurist: E. Sharpston,
kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikus menetluses ja 17. märtsi 2010. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– B. Purrucker, esindaja: *Rechtsanwältin* B. Steinacker,

– Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller ja J. Kemper,

– Tšehhi valitsus, esindaja: M. Smolek,

– Hispaania valitsus, esindaja: J. López-Medel Báscones,

– Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Statto* G. Russo,

– Ungari valitsus, esindajad: R. Somssich, K. Szíjjártó, ja S. Boreczki,

– Portugali valitsus, esindaja: L. Inez Fernandes,

– Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: H. Walker, keda abistas *barrister* K. Smith,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A.-M. Rouchaud-Joët ja S. Grünheid,

olles 20. mai 2010. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243), tõlgendamist.

2 See taotlus esitati seoses B. Purruckeri (kes on Merlín ja Samira Purruckeri ema) poolt Bundesgerichtshofile esitatud kaebusega Oberlandesgericht Stuttgart'i (Saksamaa) 22. septembri 2008. aasta otsuse peale, millega see kohus tunnistas täidetavaks Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorial'i (Hispaania) otsuse, millega nende laste hooldusõigus anti nende isale.

Õiguslik raamistik

3 Lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvaheline konventsioon allkirjastati 25. oktoobril 1980 Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi raames (edaspidi „1980. aasta Haagi konventsioon"; RTII 2001, 6, 33). See jõustus 1. detsembril 1983. Kõik Euroopa Liidu liikmesriigid on selle osapooled.

4 Selles konventsioonis on erinevad sätted, mille eesmärk on tagada õigusvastaselt viidud või kinni hoitava lapse viivitamatu tagasitoomine.

5 1980. aasta Haagi konventsiooni artikkel 16 näeb eelkõige ette, et kui selle lepinguosalise riigi kohus, kuhu laps on viidud või kus teda kinni hoitakse, saab avalduse lapse õigusvastase äraviimise või kinnihoidmise kohta, ei tohi ta otsustada lapse hoolduse üle senikaua, kuni on otsustatud, et last ei tagastata selle konventsiooni alusel.

6 Vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlev konventsioon sõlmiti 19. oktoobril 1996 samuti Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi raames (edaspidi „1996. aasta Haagi konventsioon"). See asendas alaealiste kaitse suhtes ametiasutuste volitusi ja kohaldatavat õigust käsitleva 5. oktoobri 1961. aasta konventsiooni.

7 Teatud liikmesriigid, eelkõige Saksamaa Liitvabariik ja Hispaania Kuningriik, ei ole seda konventsiooni ratifitseerinud. Nad said ratifitseerimiseks loa nõukogu 5. juuni 2008. aasta otsusega 2008/431/EÜ, millega volitatakse teatavaid liikmesriike ratifitseerima Euroopa Ühenduse huvides vanemliku vastutuse ja lastekaitsemeetmetega seotud kohtualluvust, kohaldatavat seadust, tunnustamist, kohtuotsuste täitmist ja koostööd käsitlevat 1996. aasta Haagi konventsiooni – või sellega ühinema – ning millega volitatakse teatavaid liikmesriike esitama deklaratsiooni asjaomaste ühenduse sätete kohaldamise kohta (ELT L 151, lk 36).

8 1996. aasta Haagi konventsiooni artikkel 11, mis kuulub selle II peatükki „Kohtualluvus", on sõnastatud järgmiselt:

„1. Edasilükkamatutel juhtudel on selle osalisriigi asutustel, kelle territooriumil laps või lapsele kuuluv vara asub, pädevus võtta mis tahes kaitsemeetmeid.

2. Eelmise lõike alusel osalisriigis alaliselt elava lapse suhtes võetud meetmed aeguvad niipea, kui artiklite 5–10 alusel pädevad asutused on võtnud olukorrale vastavad meetmed.

3. Lõike 1 alusel kolmandas riigis alaliselt elava lapse suhtes võetud meetmed aeguvad igas osalisriigis niipea, kui olukorrale vastavaid ja teise riigi asutuste poolt võetud meetmeid tunnustab kõnealune osalisriik."

9 1996. aasta Haagi konventsiooni artikkel 23, mis kuulub selle IV peatükki „Tunnustamine ja täitmine", näeb ette:

„1. Osalisriikide poolt võetud meetmeid tunnustatakse seaduse alusel kõikides teistes osalisriikides.

2. Tunnustamisest võib siiski keelduda:

a) kui meetme võttis asutus, kelle pädevus ei põhinenud ühel II peatükis sätestatud alusel;

[…]."

10 Selle konventsiooni artikkel 26, mis kuulub samasse peatükki, täpsustab:

„1. Kui ühes osalisriigis võetud ja seal rakendatavate meetmete puhul on vaja neid rakendada teises osalisriigis, kuulutatakse need huvitatud poole taotluse korral rakendatavaks või registreeritakse rakendamise eesmärgil teises osalisriigis selle riigi õiguses sätestatud korras.

[…]

3. Rakendatavaks kuulutamise või registreerimise taotluse võib tagasi lükata vaid ühel artikli 23 lõikes 2 sätestatud põhjustest."

11 Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artiklis 31 on sätestatud:

„Liikmesriigi kohtute kaudu võib taotleda selliseid ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid, mis on selle riigi seadustega ette nähtud, isegi juhul, kui teise liikmesriigi kohtud on käesoleva määruse kohaselt asja sisuliseks arutamiseks pädevad."

12 1968. aasta Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32), muudetud 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooniga Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta (EÜT L 304, lk 1 ja muudetud tekst lk 77), 25. oktoobri 1982. aasta konventsiooniga Kreeka Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 388, lk 1), 26. mai 1989. aasta konventsiooniga Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ühinemise kohta (EÜT L 285, lk 1) ja 29. novembri 1996. aasta konventsiooniga Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemise kohta (EÜT 1997, C 15, lk 1) (edaspidi „Brüsseli konventsioon"), artiklis 24 oli sarnane säte.

13 Enne määruse nr 2201/2003 jõustumist kehtestas Euroopa Liidu Nõukogu Euroopa Liidu lepingu artikli K.3 alusel 28. mai 1998. aasta aktiga konventsiooni, mis käsitles kohtualluvust, kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis käsitlevad abieluasju (EÜT C 221, lk 1, edaspidi „II Brüsseli konventsioon"). See konventsioon ei ole jõustunud. Selles osas, kus viidatud konventsiooni tekst oli aluseks määrusele

nr 2201/2003, viidati A. Borrás'i selgitavale aruandele selle konventsiooni kohta (EÜT 1998, C 221, lk 27, edaspidi „Borrási aruanne"), et aidata määrust tõlgendada.

14 Määrusele nr 2201/2003 eelnes nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1347/2000 abieluasjade ja vanemliku vastutusega abikaasade ühiste laste eest seotud asjade kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta (EÜT L 160, lk 19; ELT eriväljaanne 19/01, lk 209). Määrus nr 1347/2000 tunnistati kehtetuks määrusega nr 2201/2003, mille kohaldamisala on laiem.

15 Määruse nr 2201/2003 põhjendustes 12, 16, 21 ja 24 on märgitud:

„(12) Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha liikmesriigil, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel.

[…]

(16) Käesolev määrus ei tohiks takistada liikmesriigi kohtuid kiireloomulistel juhtudel võtmast ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmeid kõnealuses riigis paikneva vara või isikute suhtes.

[…]

(21) Liikmesriigis tehtud kohtuotsuste tunnustamine ja täitmisele pööramine peaks põhinema vastastikuse usalduse põhimõttel ja mittetunnustamise põhjusi peaks olema võimalikult vähe.

[…]

(24) Kohtuotsuse täitmisele pööramise hõlbustamiseks antud tõend ei tohiks kuuluda edasikaebamisele. Seda tuleks parandada ainult juhul, kui tehtud on oluline viga, st juhul, kui see ei kajasta kohtuotsust nõuetekohaselt."

16 Määruse nr 2201/2003 artiklis 2 on sätestatud:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

1. mõiste „kohus" hõlmab kõiki liikmesriikide asutusi, mis on pädevad vastavalt artiklile 1 käesoleva määruse reguleerimisalasse kuuluvates küsimustes;

[…]

4. mõiste „kohtuotsus” tähendab […] vanemlikku vastutust käsitlevat kohtuotsust, mille teeb liikmesriigi kohus, olenemata sellest, kuidas kohtuotsust võidakse nimetada, sealhulgas dekreediks, korralduseks või otsuseks;

[…]

7. mõiste „vanemlik vastutus” tähendab kõiki lapse isiku või varaga seotud õigusi ja kohustusi, mis antakse füüsilisele või juriidilisele isikule kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal. See mõiste hõlmab eestkosteõigust ja suhtlusõigust;

[…]

9. mõiste „eestkosteõigus” hõlmab lapse isiku eest hoolitsemisega seotud õigusi ja kohustusi, eeskätt õigust määrata lapse elukoht;

[…]

11. mõiste „ebaseaduslik äraviimine või kinnipidamine” tähendab lapse äraviimist ja kinnipidamist juhul, kui:

    a) sellega rikutakse kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal saadud eestkosteõigust liikmesriigi seaduse alusel, kus laps alaliselt elas vahetult enne äraviimist või kinnipidamist;

    ning

b) seda eestkosteõigust teostati tegelikult äraviimise või kinnipidamise ajal üksi või ühiselt või seda oleks teostatud, kui äraviimist või kinnipidamist ei oleks toimunud. Eestkosteõigust loetakse ühiselt teostatavaks, kui vastavalt kohtuotsusele või seaduse alusel ei saa üks vanemliku vastutuse kandja ilma teise vanemliku vastutuse kandja nõusolekuta otsustada lapse elukohta.[…].”

17 Selle määruse artikli 8 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle alaline elukoht on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis.”

18 Selle määruse artikli 9 lõikes 1 on sätestatud:

„Kui laps kolib seaduslikult ühest liikmesriigist teise ja saab seal uue alalise elukoha, säilitavad lapse varasema alalise elukohariigi kohtud erandina artiklist 8 pädevuse kolme kuu jooksul pärast kolimist, et muuta kõnealuses liikmesriigis enne lapse kolimist tehtud kohtuotsust suhtlusõiguse kohta, kui selle isiku alaline elukoht, kellele on vastavalt suhtlusõigust käsitlevale kohtuotsusele antud suhtlusõigus, on jätkuvalt lapse varasema alalise elukoha liikmesriigis.”

19 Sama määruse artiklis 10 on sätestatud:

„Lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnipidamise korral säilitavad selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse alaline elukoht vahetult enne äraviimist või kinnipidamist, oma pädevuse, kuni laps on saanud alalise elukoha teises liikmesriigis […]".

20 Määruse nr 2201/2003 artikli 19 lõikes 2 on sätestatud:

„Kui erinevate liikmesriikide kohtutes algatatakse ühe ja sama lapse suhtes ühe ja sama alusega hagide põhjal vanemlikku vastutust käsitlev menetlus, peatab kohus, kellele hagi on esitatud hiljem, menetluse omal algatusel seni, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi on esitatud esimesena."

21 Selle määruse artikkel 20 pealkirjaga „Ajutised meetmed, sealhulgas kaitsemeetmed" sätestab:

„1. Edasilükkamatutel juhtudel ei takista käesoleva määruse sätted liikmesriigi kohtuid võtmast selles riigis viibivate isikute ja seal asuva vara suhtes selliseid ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmed, mis on ette nähtud selle liikmesriigi õigusaktidega, isegi kui käesoleva määruse alusel on peaasja arutamisel pädev mõne teise liikmesriigi kohus.

2. Lõikes 1 osutatud meetmeid ei kohaldata enam, kui liikmesriigi kohus, kelle pädevuses on vastavalt käesolevale määrusele asja sisuline arutamine, on võtnud meetmed, mida ta sobivaks peab."

22 Nimetatud määruse artikkel 21 ja järgnevad artiklid käsitlevad kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist. Viidatud artikli 21 lõige 1 näeb eelkõige ette, et ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse teistes liikmesriikides ühegi erimenetluse järgimist nõudmata.

23 Määruse nr 2201/2003 artiklis 24 on sätestatud, et otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevus ei kuulu kontrollimisele.

24 Selle määruse artiklis 39 on ette nähtud tõendi väljastamine. Nimetatud määruse II lisast – mis käsitleb sellel tõendil esitatavaid andmeid – ilmneb, et selles täpsustatakse menetluse erinevad osad, eelkõige kohtuotsuse täidetavuse ja kätteandmise tõendus.

25 Sama määruse artiklis 46 on sätestatud:

„Dokumente, mis on ametlikult koostatud või autentsete dokumentidena registreeritud ja ühes liikmesriigis täidetavad, ning samuti osapoolte vahelisi kokkuleppeid, mis on täidetavad nende sõlmimise liikmesriigis, tunnustatakse ja täidetakse samadel tingimustel nagu kohtuotsuseid."

26 Määruse nr 2201/2003 artikkel 60 näeb ette, et see määrus on ülimuslik eelkõige 1980. aasta Haagi konventsiooni suhtes. Selle määruse artikkel 61 käsitleb kõnealuse määruse ja 1996. aasta Haagi konventsiooni seost.

Põhikohtuasja asjaolud ja pooleliolevad menetlused

27 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et 2005. aasta keskel kolis B. Purrucker G. Vallés Péreze juurde Hispaaniasse. Kaksikutest lapsed sündisid enneaegsena 2006. aasta mais. Poeg Merlín lubati haiglast välja 2006. aasta septembris. Tütar Samira lubati vahepeal tekkinud komplikatsioonide tõttu haiglast välja alles 2007. aasta märtsis.

28 B. Purruckeri ja G. Vallés Péreze suhted olid enne seda halvenenud ning B. Purrucker soovis oma lastega Saksamaale tagasi pöörduda, samas kui G. Vallés Pérez ei olnud sellega esialgu nõus. Pooled sõlmisid 30. jaanuaril 2007 notariaalse kokkuleppe, mille kohus pidi heaks kiitma, et see oleks täidetav. Selle kokkuleppe klauslid 2 ja 3 on järgmise sõnastusega:

„Teiseks – Lepitakse kokku, et paari alaealised lapsed on isa ja ema vanemliku vastutuse all ja nii isal kui emal on hooldusõigus, ilma et see mõjutaks suhtlusõigust, mis isal on oma laste suhtes ja mida ta võib vabalt kasutada mis tahes ajal ja oma soovi kohaselt, tingimusel et pooled nõustuvad kindlaks määrama elukoha allpool punktis 3 määratletud viisil.

Kolmandaks – Mis puudutab ema ja laste elukohta, siis lepitakse kokku, et B. Purrucker kolib koos nendega Saksamaale, kus saab olema tema alaline elukoht, mille aadressi ta edastab laste isale; viimane annab otsesõnu oma nõusoleku ema ja laste kolimisele sellesse riiki, tingimusel et ema nõustub isa õigusega külastada oma lapsi mis tahes enda valitud ajal, olles emale eelnevalt teatanud külastuste kuupäevad.

Elukoht on määratud tähtajatult, ilma et see mõjutaks otsuseid, mida paari lapsed võivad oma täisikka jõudmisel teha."

29 B. Purrucker kavatses koos oma varasemast kooselust sündinud poja D-ga ning Merlíni ja Samiraga Saksamaale tagasi pöörduda.

30 Samirat ei lubatud tekkinud komplikatsioonide ja kirurgilise sekkumise tõttu haiglast välja. B. Purrucker sõitis 2. veebruaril 2007 koos oma poja Merlíniga Saksamaale. Eelotsusetaotluse esitanud kohtus tehtud B. Purruckeri väidete kohaselt pidi tütar Samira toodama haiglast välja saamise järel samuti Saksamaale.

31 Põhikohtuasja poolte vahel on toimumas kolm menetlust:

– esimese, Hispaanias toimuva menetluse ese on ajutiste meetmete määramine; selle menetluse algatas G. Vallés Pérez. Näib, et teatud tingimustel võib seda menetlust lugeda asja sisulist küsimust käsitlevaks menetluseks, mille ese on laste Merlíni ja Samira hooldusõigus;

– teise, Saksamaal toimuva menetluse ese on samade laste hooldusõiguse määramine; selle menetluse algatas B. Purrucker;

– kolmanda, Saksamaal toimuva menetluse ese on Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorial'i niisuguse otsuse täidetavaks tunnistamine, millega määrati ajutised meetmed; selle menetluse algatas G. Vallés Pérez. Selle menetluse alusel esitati eelotsusetaotlus.

Hispaanias algatatud menetlus ajutiste meetmete määramiseks

32 Kuna G. Vallés Pérez leidis, et notariaalne kokkulepe teda enam ei sidunud, siis algatas ta 2007. aasta juunis Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorialis menetluse ajutiste meetmete määramiseks ja täpsemalt laste Samira ja Merlíni hooldusõiguse määramiseks.

33 Kohtuistung toimus 26. septembril 2007. B. Purrucker esitas kirjalikud märkused ja tema esindaja osales kohtuistungil.

34 Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorial võttis 8. novembri 2007. aasta kohtuotsusega kiireloomulised ja ajutised meetmed.

35 Selles kohtuotsuses, mille B. Purrucker lisas Euroopa Kohtule esitatud märkustele, märkis nimetatud Hispaania kohus järgmist:

„Jättes kõrvale Hispaania asjaomase materiaalõiguse, tugineb taotlus [1980. aasta Haagi konventsioonile] (artiklid 1 ja 2), […] määrusele […] nr 2201/2003 ning Hispaania Kuningriigi ja Saksamaa Liitvabariigi 14. novembri 1983. aasta kokkuleppele Hispaania kohtute pädevuse kohta (artikkel 8)."

36 Kohtuotsuse põhjendava osa punktis 3 on esitatud järgmised kaalutlused:

„Kolmandaks – Esiteks, arvestades viidatud Euroopa õigust ja Hispaania Kuningriigi ja Saksamaa Liitvabariigi ratifitseeritud konventsioone perekonnaõiguse, hooldusõiguse ja alaealiste laste elatise valdkonnas, on käesolev kohus täiesti pädev, kuna vanemad elasid Hispaanias ja perekonna viimane elukoht oli seal ([Ley de Enjuiciamiento Civil'i] [Hispaania tsiviilkohtumenetluse seadustik] artikli 769 lõige 3; [1980. aasta Haagi konventsiooni] artikkel 1 – pädev kohus on alaealise lapse alalise elukoha kohus – rahvaloendusel tuvastati, et Merlín elas Colmenarejo's ja tema alaline elukoht oli Hispaanias kuni tema lahkumiseni Saksamaale 2. veebruaril 2007).

Lisaks on hageja Hispaania kodanik, tema alaline elukoht on Hispaanias ning tegu on esimese menetlusega, mis selles asjas Hispaanias on algatatud. Käesolev kohus kinnitas oma pädevust 28. juuni määruses, millega hagi menetlusse võeti, ning hilisemas 20. septembri määruses. Järelikult peab Albstadt'i esimese astme kohus vastavalt omal algatusel loobuma Hispaania kohtu kasuks enda pädevusest vastavalt [määruse nr 2201/2003] artiklile 19. Omaalgatuslik pädevusest loobumine saab toimuda vaid siis, kui pooled on esitanud erinevate liikmesriikide kohtutele sama eseme ja alusega hagid teatavat alaealist puudutava vanemliku vastutuse kohta. Näib, et Bianca Purruckeri poolt Saksamaal hiljem algatatud menetlus on lihtsustatud menetlus, mille ese on taotleda isalt, Guillermo Valléselt elatise maksmist oma lapsele Merlínile. Viidatud menetlus registreeriti Albstadti perekonnaasjade kohtus numbriga 8FH13/07.

Bianca Purruckeri esindaja viitas kohtuistungil käesoleva kohtu pädevuse puudumisele, kuna esiteks elas Merlín püsivalt Saksamaal ja seega tuli selle alaealise huve käsitleda Saksamaal, ning teiseks olid pooled sõlminud eraõigusliku kokkuleppe.

Hageja vaidleb vastu [kohtuasja saatmisele Saksamaa kohtusse], kuna ta ei tea Merlíni tegelikku tervislikku olukorda, kuna ei ole teada, kas ema kunagi Hispaaniasse naaseb, ja kuna ema lahkus ajal, kui Samira elu oli ohus. Lisaks ei kinnitanud prokurör eraõiguslikku kokkulepet ning see võidi sõlmida sunni või pettuse mõjul.

Prokurör tunnistas kohtuistungil käesoleva kohtu pädevust, kuna pooltevaheline kokkulepe oli kohtulikult kinnitamata ja kuna oli vaja kiireloomuliselt võtta ajutisi meetmeid. Ta meenutas Hispaania kohtu pädevust, mis tulenes hageja alalisest elukohast Hispaanias, Hispaanias sõlmitud eraõiguslikust dokumendist ja sellest, et alaealine Merlín oli Hispaanias sündinud; ta kahtles selles, et Merlíni lahkumine Hispaaniast oli õiguspärane.

Kohus kinnitab seega enda pädevust käesolevas asjas, et otsustada ajutiste meetmete taotluse üle."

37 Bundesgerichtshof märgib eelotsusetaotluses, et ajutised meetmed olid sõnastatud järgmiselt:

„Otsustades Guillermo Vallés Pereze poolt Bianca Purruckeri vastu esitatud hagi üle, võtab kohus ettevaatusest järgmise kiireloomulise ja kohese ajutise meetme:

1. Isale Guillermo Vallés Pérezele määratakse mõlema lapse Samira ja Merlín Vallés Purruckeri ühine hooldusõigus; vanemlikud õigused jäävad mõlemale lapsevanemale.

Selle meetme täideviimiseks peab ema alaealise poja Merlíni tagasi tooma Hispaanias elava isa juurde. Tuleb võtta vajalikud meetmed, et emal oleks võimalik pojaga reisida ning Samirat ja Merlíni igal ajal külastada, täpsemalt on vaja tema kasutusse anda korter perekondliku koosviibimise tarbeks, mida võib pakkuda ka sugulane või kolmas usaldusisik, kes peab kohal viibima kogu aja, mis ema lastega veedab; see võib olla ka laste isa korter, juhul kui pooled selles kokku lepivad.

2. Ilma kohtu eelneva loata on keelatud kummagi lapsega Hispaania territooriumilt lahkuda.

3. Kummagi lapse passid jäävad hooldusõigust teostava lapsevanema valdusse.

4. Kummagi lapse Samira ja Merlíni elukoha vahetamiseks on vaja kohtu eelnev luba.

5. Emale ei määrata laste ülalpidamise kohustust.

Kohtukulude jaotamist ei toimu.

Sisulise menetluse algatamise korral võetakse käesolev määrus kohtutoimikusse.

Käesolev määrus saadetakse pooltele ja prokuratuurile seadusega ettenähtud vormis ja märkusega, et seda ei saa vaidlustada."

38 B. Purruckeri märkustele lisatud dokumentide kohaselt parandati Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escoriali 8. novembri 2007. aasta otsust 28. novembri 2007. aasta kohtuotsusega. Resolutsiooni punkti 1 parandati osas, kus isale antakse „hooldusõigus", mitte aga „ühine hooldusõigus".

39 11. jaanuaril 2008 väljastas Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorial määruse nr 2201/2003 artikli 39 lõike 1 alusel tõendi, et tema kohtuotsus on täidetav ja kätte antud.

40 Näib, et G. Vallés Pérez esitas hagi sisulise küsimuse kohta, et kohus otsustas selle üle 28. oktoobril 2008 ja et nimetatud kohtuotsuse peale esitati apellatsioonkaebus.

Saksamaal hooldusõiguse saamiseks algatatud menetlus

41 B. Purrucker esitas 20. septembril 2007, st enne Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escoriali otsuse tegemist, sisulise hagi Amtsgericht Albstadtile (Albstadti esimese astme kohus, Saksamaa), et talle määrataks laste Merlíni ja Samira hooldusõigus. 1980. aasta Haagi konventsiooni artikli 16 alusel peatati hooldusõigust käsitlev menetlus 19. märtsist 2008 kuni 28. maini 2008 ja anti siis vastavalt Gesetz

zur Aus- und Durchführung bestimmter Rechtsinstrumente auf dem Gebiet des internationalen Familienrechtsi (seadus rahvusvahelise perekonnaõiguse valdkonnas teatud õiguslike instrumentide täitmise ja kohaldamise kohta) §-le 13 üle Amtsgericht Stuttgarti (Saksamaa). Amtsgericht Stuttgart keeldus uue ajutise meetme võtmisest kahe puudutatud lapse hooldusõiguse kohta. See kohus ei ole veel sisulises küsimuses otsust teinud, kuid ta on väljendanud kahtlusi oma rahvusvahelise pädevuse osas. 8. detsembri 2008. aasta otsusega tuvastas see kohus, et Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorial kuulutas käesoleva kohtuotsuse punktis 40 viidatud 28. oktoobri 2008. aasta otsusega, et tema on kohus, kellele hagi on esitatud esimesena määruse nr 2201/2003 artikli 16 ja artikli 19 lõike 2 tähenduses. Seetõttu peatas Amtsgericht Stuttgart nimetatud määruse artikli 19 lõike 2 alusel menetluse, kuni Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escoriali tehtud kohtuotsus on jõustunud.

42 B. Purrucker esitas apellatsioonkaebuse Amtsgericht Stuttgarti otsuse peale. Oberlandesgericht Stuttgart tühistas nimetatud otsuse 14. mail 2009 ja saatis kohtuasja tagasi Amtsgericht Stuttgarti uue otsuse tegemiseks. Oberlandesgericht Stuttgart leidis, et kohtul oli kohustus ise kontrollida oma pädevust ja et määruse nr 2201/2003 artikkel 19 ei andnud ühelegi kohtule, kus menetlus on algatatud, ainupädevust otsustada selle üle, milline on kohus, kellele hagi on esimesena esitatud. Oberlandesgericht Stuttgart märkis, et G. Vallés Pérez esitas hooldusõigust käsitleva taotluse Hispaanias 2007. aasta juunis ning see kuulus ajutiste meetmete määramist käsitleva menetluse raamistikku, samas kui B. Purruckeri poolt 20. septembril 2007 esitatud hooldusõigust käsitlev hagi kujutas endast sisulist küsimust. Sellise hagi ja ajutiste meetmete määramist käsitleva menetluse esemed on erinevad vaidlused või erinevad nõuded.

43 Amtsgerich Stuttgart küsis 8. juuni 2009. aasta määrusega pooltelt, mis faasis oli Hispaanias algatatud menetlus, ning palus neil võtta seisukoht võimaluse üle esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimus, et määrata Euroopa Kohtu kodukorra artikli 104 b alusel kindlaks kohus, kellele hagi esimesena esitati.

Saksamaal algatatud menetlus Hispaania kohtu otsuse täidetavaks tunnistamiseks

44 Tegu on menetlusega, mille raames esitati käesolev eelotsusetaotlus. G. Vallés Pérez taotles kõigepealt muude meetmete hulgas lapse Merlíni tagasitoomist ja esitas ennetavalt taotluse, et Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escoriali otsus kuulutataks rakendatavaks. Teiseks taotles ta eelisjärjekorras selle kohtuotsuse tunnustamist. Seetõttu tunnustasid Amtsgericht Stuttgart 3. juuli 2008. aasta otsusega ja Oberlandesgericht Stuttgart, kellele oli esitatud apellatsioonkaebus, 22. septembri 2008. aasta otsusega Hispaania kohtu otsust ning teatasid emale, et talle võidakse määrata sunniraha, kui ta seda otsust ei täida.

45 Bundesgerichtshof võtab Oberlandesgericht Stuttgarti otsuse kokku järgmiselt:

„Ei ole põhjusi vaidlustada Hispaania kohtuotsuse täidetavust. Kuigi on tegu Hispaania kohtu võetud ajutiste meetmetega, ei eristata määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 4 raames teistes liikmesriikides kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise osas seda, millises vormis otsus peab olema, nõutav on vaid „kohtuotsus, mille teeb liikmesriigi kohus". Asjaoluga, et Hispaania kohus ei ole ühiseid lapsi ära kuulanud, ei ole rikutud ühtegi Saksa menetlusõiguse aluspõhimõtet, seda enam, et asjaomasel ajal olid lapsed vaid poolteiseaastased. Vastustaja ei saa määruse nr 2201/2003 artikli 39 kohase tõendi tõttu Hispaania kohtu otsuse täidetavust vaidlustada ainuüksi selle alusel, et hagi sisulises küsimuses esitati hilinenult. Samuti ei esine määruse nr 2201/2003 artikli 23 kohased tunnustamisest keeldumise aluseid. Eelkõige ei ole

tegemist Saksa avaliku korra rikkumisega, kuna vastustaja õigus ärakuulamisele tagati tema kohtuistungile kutsumisega. See et ta isiklikult kohtuistungile ei ilmunud, vaid lasi ennast advokaadil esindada, tulenes tema enda otsusest. Hispaanias toimunud hooldusõigust puudutavas menetluses läbi viidud faktiliste asjaolude hindamist ei saa kohus kohtuotsuse tunnustamise ja täitmisele pööramise menetluses läbi vaadata."

46 B. Purrucker vaidlustab Bundesgerichtshofile esitatud kassatsioonkaebuses Oberlandesgericht Stuttgarti 22. septembri 2008. aasta otsuse, kuna määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 4 kohaselt ei kohaldata teiste liikmesriikide kohtute otsuste tunnustamist ja täitmist sama määruse artikli 20 tähenduses ajutistele meetmetele, kuna neid ei saa käsitleda vanemlikku vastutust puudutavate kohtuotsustena.

Eelotsusetaotlus ja eelotsuse küsimus

47 Bundesgerichtshof märgib, et küsimuse üle, kas määruse nr 2201/2003 artikli 21 jj sätteid kohaldatakse ka selle määruse artikli 20 tähenduses ajutistele meetmetele või üksnes sisulistes küsimustes tehtud otsustele, vaieldakse õiguskirjanduses ning seda ei ole kohtupraktikas lõplikult lahendatud.

48 Esimese arvamuse kohaselt on määruse nr 2201/2003 artikli 20 tähenduses ajutised meetmed välistatud tunnustamist ja täitmist käsitlevate sätete kohaldamisalast, nagu on ette nähtud selle määruse artiklis 21 jj. Selle määruse artiklis 20 on

vaid pädevust käsitlev eeskiri. 2. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-523/07: A (EKL 2009, lk I-2805, punkt 46 jj) võib seda arvamust kinnitada, kuna seal on märgitud, et määruse nr 2201/2003 artikli 20 tähenduses ajutised meetmed peavad olema laadilt ajutised ning nende täitmine ja siduvus peavad tulenema siseriiklikest õigusnormidest. Sellises olukorras tuleks B. Purruckeri kassatsioonkaebus rahuldada.

49 Erinevate arvamuste kohaselt ulatub määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 4 kohaldamisala ajutistele meetmetele, mille on pädev kohus võtnud asja sisulise arutamise raames, tingimusel et kaitseõigused on vähemalt tagantjärgi tagatud. See põhimõte vastab Euroopa Kohtu praktikale, mille kohaselt tagantjärele ärakuulamine on piisav, et tagada õiglast kohtumõistmist (16. juuni 1981. aasta otsus kohtuasjas 166/80: Klomps, EKL 1981, lk 1593). Teised arvamused piiravad määruse nr 2201/2003 kohaldamise nende ajutiste meetmetega, mis on võetud vajaduse korral võistleva menetluse raames, kus kaitseõigused on tagatud.

50 Nende kahe viimase oletuse korral sõltub kassatsioonkaebuse edukus küsimusest, kas ajutise meetme aluseks olnud menetluse käigus oli tegelikult tagatud B. Purruckeri õigus olla ära kuulatud. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates kinnitab jaatavat vastust sellele küsimusele asjaolu, et huvitatud isik kutsuti kohtuistungile, teda esindas seal advokaat ja tema lapsed olid sellises eas, kus nende ärakuulamine ei oleks saanud anda mingit täiendavat teavet.

51 Lõpuks on kaitstud ka arvamust, et määruse nr 2201/2003 süsteem reguleerib kõiki ajutisi meetmeid. Esiteks käsitletakse selle määruse artikli 20 alusel võetud ajutisi meetmeid selle määruse artikli 2 punkti 4 tähenduses kohtuotsusena, millele kohaldatakse sama määruse artikli 21 jj sätteid, mis käsitlevad tunnustamist ja täitmist. Teiseks esitavad selle arvamuse pooldajad isegi argumendi, et isegi kui määruse

nr 2201/2003 artikli 20 tähenduses ajutised meetmed ei kuuluks selle määruse artikli 2 punktis 4 esitatud „kohtuotsuse" mõiste alla, siis kohaldatakse neile siiski selle määruse artikli 21 jj sätteid teistes liikmesriikides tehtud kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta. Selle arvamuse kohaselt kohaldatakse nimetatud artiklit 21 jj kahtlemata Hispaania kohtu võetud ajutisele meetmele ning kassatsioonkaebus tuleb rahuldamata jätta.

52 Bundesgerichtshof märgib, et Hispaania kohtu otsus ei riku Saksa avalikku korda.

53 Neid asjaolusid arvestades otsustas Bundesgerichtshof menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas määruse [nr 2201/2003] artikli 21 jj sätteid, mis puudutavad määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 4 tähenduses teiste liikmesriikide kohtuotsuste tunnustamist ja täitmisele pööramist, kohaldatakse ka hooldusõiguse valdkonnas tehtud ja täitmisele kuuluvate ajutiste meetmete suhtes määruse nr 2201/2003 artikli 20 tähenduses?"

Menetlus Euroopa Kohtus

54 Vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artiklile 54 a palusid ettekandja kohtunik ja kohtujurist B. Purruckeril edastada Euroopa Kohtule 8. detsembri 2008. aasta, 14. mai 2009. aasta ja 8. juuni 2009. aasta kohtuotsused, mida mainiti käesoleva kohtuotsuse punktides 41–43 ja millele B. Purrucker viitas oma märkustes.

55 Esitatud märkustest ilmnes, et tõenäoliselt teadsid vaid B. Purrucker ja Hispaania valitsus Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escoriali 8. novembri 2007. aasta otsuse põhjendusi, eeskätt Hispaania kohtu pädevuse osas. Mitu märkusi esitanud valitsust pakkusid välja vastuse eelotsuse küsimusele, mis tugines oletusele selle pädevuse kohta, samas kui Euroopa Komisjon pakkus välja mitu erinevat hüpoteesi.

56 Kui see B. Purruckeri märkustele lisatud kohtuotsus edastati Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artiklis 23 märgitud huvitatud pooltele, palus Euroopa Kohus neil uuesti esitada kirjalikult oma seisukoht eelotsuse küsimuse kohta, võttes arvesse viidatud kohtuotsuse punkti 3, mis on esitatud käesoleva kohtuotsuse punktis 36. Lisaks palus Euroopa Kohus Hispaania valitsusel esitada erinevaid täpsustusi seoses ajutiste meetmete määramise menetlusega sellistes asjades, nagu on käsitletud põhikohtuasjas.

Eelotsuse küsimus

57 Bundesgerichtshof soovib oma eelotsuse küsimusega teada, kas määruse nr 2201/2003 artikli 21 jj sätteid kohaldatakse ka hooldusõiguse valdkonnas tehtud ja täitmisele kuuluvate ajutiste meetmete suhtes selle määruse artikli 20 tähenduses.

58 Selle küsimuse asjassepuutuvust on esiteks vaidlustatud seetõttu, et põhikohtuasjas käsitletud ajutised meetmed ei kuulu selle määruse artikli 20 alla, kuna need võeti kohtu poolt, mis on asja sisuliseks arutamiseks pädev, ja teiseks kuna isegi siis, kui need meetmed oleks võetud kohtu poolt, mis ei ole asja sisuliseks arutamiseks pädev, ei saa need mingil juhul kuuluda selle säte alla seoses lapse Merlíniga, kuna viimane ei viibinud Hispaanias, kui Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorial oma otsuse tegi.

59 Need vastuolulised väited tõendavad vajadust mitte piirata määruse nr 2201/2003 artikli 20 tõlgendamist vaid selle sätte alla kuuluvate kohtuotsuste mõjudega, vaid uurida samuti seda, millised kohtuotsused selle sätte alla üldse kuuluvad.

60 Määruse nr 2201/2003 artikkel 20 on viimane artikkel selle määruse II peatükis, mis käsitleb kohtualluvust. See ei kuulu nende artiklite juurde, mis käsitlevad nimelt vanemliku vastutuse valdkonna kohtualluvust, mis kuuluvad selle peatüki 2. jao alla, vaid on osa selle peatüki 3. jaost pealkirjaga „Ühissätted".

61 Selle sätte asukoht määruse nr 2201/2003 struktuuris näitab, et nimetatud artiklit 20 ei saa pidada sätteks, mis annab selle määruse tähenduses sisulise pädevuse.

62 Seda järeldust kinnitab viidatud artikli 20 sõnastus, milles on märgitud vaid, et edasilükkamatutel juhtudel „ei takista" määruse nr 2201/2003 sätted liikmesriigi kohtuid võtmast ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmed, mis on ette nähtud selle liikmesriigi õigusaktidega, isegi kui selle määruse alusel on sisulises küsimuses pädev

mõne teise liikmesriigi kohus. Samuti on selle määruse põhjenduses 16 märgitud, et see „ei tohiks takistada" selliste meetmete võtmist.

63 Sellest tuleneb, et määruse nr 2201/2003 artikkel 20 hõlmab vaid meetmeid, mis on võetud kohtute poolt, kelle pädevus vanemliku vastutuse küsimustes ei tugine mõnele selle määruse II peatüki 2. jao artiklile.

64 Seega ei määra selle määruse artikli 20 kohaldamist mitte üksnes nende meetmete laad – ajutised või kaitsemeetmed vastandatuna otsusele sisulises küsimuses –, mida kohtud võivad võtta, vaid ka eelkõige asjaolu, et need võeti vastu kohtu poolt, mille pädevus ei tugine sama määruse mõnele muule sättele.

65 Põhikohtuasi näitab, et kohtuotsust lugedes ei ole alati kerge määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 1 tähenduses kohtu poolt tehtud kohtuotsust lugedes seda nii määratleda. Nimelt tuvastab Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorial, et hagi tugineb Hispaania asjaomasele materiaalõigusele, 1980. aasta Haagi konventsioonile ning Hispaania Kuningriigi ja Saksamaa Liitvabariigi 14. novembri 1983. aasta kokkuleppele Hispaania kohtute pädevuse kohta. Näib, et nende sätete hulgast põhineb see kohus oma pädevuses täpsemalt Hispaania tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 769 lõikel 3 ja 1980. aasta Haagi konventsiooni artiklil 1. Mis puudutab asjaolusid, mis võivad seda pädevust nende sätete valguses õigustada, siis viitab Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorial nii vanemate elukohale, perekonna viimasele elukohale, alaealise lapse alalisele elukohale kuni tema lahkumiseni Saksamaale, hageja kodakondsusele, tema alalisele elukohale Hispaanias ning asjaolule, et tegu on esimese menetlusega, mis on selles asjas Hispaanias algatatud. Lõpuks viitab see kohus prokuröri arvamusele, mis, sõltumata juba esitatud

asjaoludest, võtab arvesse seda, et notariaalne dokument koostati Hispaanias ning et laps Merlín sündis Hispaanias.

66 Näib, et suurem osa Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escoriali viidatud asjaoludest ei vasta kriteeriumidele, mis võivad määruse nr 2201/2003 artiklite 8–14 alusel olla pädevuse aluseks. Mis puudutab nimetatud määruse artiklites 8, 9 ja 10 esitatud kriteeriumidele vastavaid asjaolusid, mis võivad selle pädevuse aluseks olla, nimelt alaealise alaline elukoht ja tema eelmine alaline elukoht, siis ei võimalda need kindlaks määrata, millise artikli alusel nendest kolmest luges viidatud kohus end selle määruse alusel pädevaks, kui tal oleks see pädevus.

67 Nagu näitavad Euroopa Kohtule esitatud märkused ja märkusi esitanud huvitatud isikute raskused pakkuda eelotsuse küsimusele vastust, siis ilmneb kõigist neist asjaoludest suur ebaselgus Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escoriali otsuse tõlgendamisel seoses sellega, et viidatud kohus tunnistas määruse nr 2201/2003 ülimuslikkust teiste selles kohtuotsuses viidatud sätete ees, ja selle määruse sätete kohaldamisega käesoleva juhtumi asjaoludele.

68 Tšehhi valitsuse sõnul kohustab määruse nr 2201/2003 aluseks olev vastastikuse usalduse põhimõte olukorras, kui puudub otsesõnu viide sellele, et kohtuotsus kuulub selle määruse artikli 20 kohaldamisalasse, eeldama, et kohtuotsuse teinud kohus on selle määruse tähenduses pädev. B. Purrucker ja Saksamaa valitsus leiavad seevastu, et kui puudub täpsustus määruse nr 2201/2003 alusel pädevuse olemasolu kohta, siis tuleks kohaldada eeldust, et see kohtuotsus kuulub viidatud määruse artikli 20 alla.

69 Sellega seoses tuleb meenutada, et kuivõrd määrus nr 2201/2003 on osa liidu õigusest, on see ülimuslik siseriikliku õiguse ees. Lisaks on see ülimuslik ka suurema osa rahvusvaheliste konventsioonide ees, mis käsitlevad valdkondi, mida see määrus reguleerib, vastavalt määruse artiklites 59–63 esitatud tingimustele.

70 Seega ilmneb määruse nr 2201/2003 põhjendusest 2, et kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise põhimõte on tõelise õigusruumi loomise nurgakivi.

71 Nimetatud määruse põhjenduse 21 kohaselt peab see tunnustamine tuginema vastastikuse usalduse põhimõttele.

72 Just vastastikune usaldus võimaldas kehtestada kohtualluvuse kindlaksmääramise kohustusliku korra, mida kõik määruse nr 2201/2003 kohaldamisalas tegutsevad kohtud peavad järgima, ning sellele vastava liikmesriikide kohustuse loobuda kohaldamast välisriikide kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist käsitlevaid siseriiklikke eeskirju ning kohaldada selle asemel vanemliku vastutuse valdkonnas tehtud otsuste tunnustamise ja täitmise lihtsustatud korda (vt analoogia alusel seoses maksejõuetusmenetlustega 2. mai 2006. aasta otsus kohtuasjas C-341/04: Eurofood IFSC, EKL 2006, lk I-3813, punkt 40).

73 Vastastikuse usalduse põhimõttele on omane, et liikmesriigi kohus, kellele on esitatud taotlus vanemliku vastutuse valdkonnas, kontrollib määruse nr 2201/2003 artiklite 8–14 alusel oma pädevust (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus Eurofood IFSC, punkt 41), ja et selle kohtu tehtud otsusest ilmneb selgelt, et see kohus kavatses järgida selles määruses ette nähtud vahetult kohaldatavaid kohtualluvuse eeskirju või et ta tegi otsuse nende eeskirjade alusel.

74 Vastutasuks – nagu on täpsustatud nimetatud määruse artiklis 24 – ei saa teiste liikmesriikide kohtud kontrollida esimese kohtu hinnangut oma pädevuse kohta.

75 See keeld ei kõrvalda võimalust, et kohus, kellele esitatakse kohtuotsus, milles puuduvad asjaolud, mis ilma kahtlusteta tõendaksid otsuse teinud kohtu pädevust sisulises küsimuses, kontrollib, kas sellest otsusest ilmneb, et otsuse teinud kohus lähtus oma pädevuses määruse nr 2201/2003 mõnest sättest. Nimelt, nagu rõhutas kohtujurist oma ettepaneku punktis 139, ei kujuta selline kontrollimine otsuse teinud kohtu pädevuse kontrolli, vaid üksnes selle kohtu pädevuse aluse tuvastamist.

76 Neist asjaoludest ilmneb, et kui ajutisi meetmeid võtnud kohtu pädevus lahendada sisulist küsimust määruse nr 2201/2003 alusel ei ilmne selgelt tehtud kohtuotsuse asjaoludest või kui selles kohtuotsuses puudub mõnele selle määruse artiklites 8–14 esitatud pädevuse alusele viitav selge põhjendus pädevuse kohta asja sisuliselt lahendada, siis võib sellest järeldada, et see kohtuotsus ei ole tehtud vastavalt nimetatud määruses sätestatud kohtualluvuse reeglitele. Seda kohtuotsust võib siiski uurida vastavalt selle määruse artiklile 20, et kontrollida, kas sellele kohaldatakse nimetatud sätet.

77 Nimelt on määruse nr 2201/2003 artiklis 20 ette nähtud mitme tingimuse täitmine. Euroopa Kohus täpsustas, et selle määruse artikli 20 lõikes 1 mainitud kohtud võivad võtta ajutisi või kaitsemeetmeid üksnes siis, kui on täidetud kolm kumulatiivset tingimust:

– meetmed peavad olema edasilükkamatud;

– meetmed peavad olema võetud asja arutava kohtu asukohaliikmesriigis viibivate isikute või seal asuva vara suhtes, ja

– meetmed peavad olema ajutised (eespool viidatud kohtuotsus A, punkt 47, ja 23. detsembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-403/09 PPU: Detiček, EKL 2009, lk I-12193, punkt 39).

78 Sellest tuleneb, et kohtuotsus, millest ei ilmne, et see tehti kohtu poolt, millel on pädevus või väidetav pädevus asja sisuliselt lahendada, ei kuulu tingimata määruse nr 2201/2003 artikli 20 kohaldamisalasse, vaid kuulub selle kohaldamisalasse üksnes siis, kui on täidetud selles artiklis esitatud tingimused.

79 Mis puudutab selle määruse artikli 20 kohaldamisalasse kuuluva meetme mõju, siis leidis Euroopa Kohus, et kuna see võeti vastu siseriiklike õigusnormide alusel, siis peab selle siduvus tulenema asjaomastest siseriiklikest õigusnormidest (eespool viidatud kohtuotsus A, punkt 52).

80 Määruse nr 2201/2003 artikli 20 lõikes 2 on lisaks täpsustatud, et selle määruse artikli 20 lõikes 1 osutatud meetmeid ei kohaldata enam, kui liikmesriigi kohus, kelle pädevuses on vastavalt käesolevale määrusele asja sisuline arutamine, on võtnud meetmed, mida ta sobivaks peab.

81 Määruse nr 2201/2003 kohustuslikust laadist ja vahetust kohaldatavusest ning selle artikli 20 sõnastusest ilmneb, et selle sätte kohaldamisalasse kuuluva meetmega võib kohtuotsuse teinud kohtu asukoha liikmesriigis vaidlustada sellist varasemat kohtuotsust, mille on teinud teise liikmesriigi kohus, kelle pädevuses on asja sisuline arutamine. Seevastu ei saa kohtuotsus, mis ei kuulu viidatud määruse artikli 20

kohaldamisalasse, kuna see ei vasta nimetatud sättes esitatud tingimustele, olla ülimuslik sellise varasema kohtuotsuse suhtes (vt eespool viidatud kohtuotsuses Detiček käsitletud olukord, eelkõige punkt 49).

82 Mis puudutab määruse nr 2201/2003 artikli 20 kohaldamisalasse kuuluva kohtuotsuse mõju selle vastuvõtnud kohtu asukoha liikmesriigist erinevas liikmesriigis, siis väitsid komisjon ja mitu liikmesriiki, et nimetatud artikli 20 kohaldamisalasse kuuluvatele meetmetele tuleb kohaldada viidatud määrusega kehtestatud tunnustamise ja täitmise korda. Nad viitasid olukorrale, kus isikud või vara on viidud teise liikmesriiki pärast seda, kui kohus on teinud otsuse, või kui lapse õnnetuse või haiguse tõttu on vaja sellise isiku luba, kes viibib teises liikmesriigis.

83 Tuleb siiski märkida, nagu kohtujurist tegi oma ettepaneku punktides 172–175, et määrusega nr 2201/2003 kehtestatud tunnustamise ja täitmise korda ei kohaldata selle määruse artikli 20 alla kuuluvatele meetmetele.

84 Liidu seadusandja ei soovinud sellist kohaldatavust. Komisjoni 2002. aasta ettepaneku, mille tagajärjel võeti vastu määrus nr 2201/2003 (dokument KOM(2002) 222 (lõplik)), põhjendustest ilmneb, et selle määruse artikli 20 lõige 1 põhineb määruse nr 1347/2000 artiklil 12, mis kordas II Brüsseli konventsiooni artiklit 12. Komisjoni 1999. aasta ettepaneku, mille tagajärjel võeti vastu määrus nr 1347/2000 (dokument KOM(1999) 220 (lõplik)), põhjendused ja Borrási aruanne II Brüsseli konventsiooni kohta märgivad identse sõnastusega, et „selles artiklis esitatud reegel piirab meetmete territoriaalse mõju riigiga, milles need on vastu võetud".

85 Borrási aruanne rõhutab sellega seoses II Brüsseli konventsiooni artikli 12 ja Brüsseli konventsiooni artikli 24 sõnastuse erinevust nii, et „viimase artiklis 24 käsitletud meetmed […] on piiratud valdkondadega, mis kuuluvad konventsiooni kohaldamisalasse ning […] neil on seevastu mõju ka väljaspool riigi territooriumi". Sellest võrdlusest Brüsseli konventsiooniga ilmneb, et II Brüsseli konventsiooni koostajad kavatsesid luua seose nende valdkondade vahel, mida ajutised meetmed võisid käsitleda, ja nende meetmete territoriaalse mõju vahel.

86 Seda seost selgitab oht, et võidakse kuritarvitada teistes liidu õigusaktides esitatud norme, eelkõige määruse nr 44/2001 omasid. Nimelt, nagu rõhutavad komisjoni 1999. aasta ettepaneku põhjendused, mille tagajärjel võeti vastu määrus nr 1347/2000, kui ka Borrási aruanne, siis käsitlevad määruse nr 2201/2003 artiklis 20 mainitud ajutised meetmed nii isikuid kui ka vara ja hõlmavad seega valdkondi, mida määrus nr 2201/2003 ei käsitle. Määruses nr 2201/2003 kehtestatud tunnustamise ja täitmise korra kohaldamine võimaldaks seega tunnustada ja täita teistes liikmesriikides meetmeid, mis puudutavad selle määrusega hõlmamata valdkondi ja mis võidi vastu võtta, rikkudes näiteks eeskirju, mis käsitlevad kohtualluvust erandjuhtudel või ainupädevust vastavalt määrusele nr 44/2001.

87 Määruse nr 2201/2003 tekst ei näita mingil juhul soovi lükata ümber nendes ettevalmistavates dokumentides esitatud selgitusi. Vastupidi, selle sätte asukoht nimetatud määruses ning selle artikli 20 lõikes 1 ja põhjenduses 16 esitatud väljendid – „ei takista" ja „ei tohiks takistada" – näitavad, et nimetatud artikli 20 kohaldamisalasse kuuluvad meetmed ei ole osa kohtuotsustest, mis on tehtud vastavalt samas määruses sätestatud kohtualluvuse eeskirjadele ja millele seetõttu kohaldatakse selle määrusega kehtestatud tunnustamise ja täitmise korda.

88 Selle järelduse vastu ei saa tuletada argumenti 1996. aasta Haagi konventsiooni artikli 11 lõikest 1. Selle sätte kohaselt on „[e]dasilükkamatutel juhtudel […] selle osalisriigi asutustel, kelle territooriumil laps või lapsele kuuluv vara asub, pädevus võtta mis tahes kaitsemeetmeid".

89 Saksamaa valitsus rõhutas oma kirjalikes märkustes, et 1996. aasta Haagi konventsiooni artikli 11 lõike 1 ja määruse nr 2201/2003 artikli 20 vahel on kaks olulist erinevust. Kõigepealt on selle konventsiooni artikkel 11 ilmselgelt koostatud kohtualluvuse eeskirjana ning paikneb struktuuriliselt seda liiki sätete reas, olukord on erinev aga viidatud määruse artikli 20 puhul, nagu märgiti käesoleva kohtuotsuse punktis 61.

90 Lisaks, kui 1996. aasta Haagi konventsioon näeb ette selle artikli 11 alusel võetud meetmete tunnustamise ja täitmise, siis tuleb meenutada, et selles konventsioonis kehtestatud eeskirjad, ja täpsemalt tunnustamist puudutav artikli 23 lõike 2 punkt a ning täitmist puudutav artikli 26 lõige 3, mis viitab täitmist puudutavale artikli 23 lõikele 2, võimaldavad meetme võtnud kohtu rahvusvahelise pädevuse kontrollimist. Olukord on erinev määrusega nr 2201/2003 kehtestatud tunnustamise ja täitmise süsteemis, kuna selle määruse artikkel 24 keelab kontrollida päritoluliikmesriigi kohtu pädevust.

91 Ühendkuningriigi valitsus rõhutas kohtuistungil, et kui nõustuda määruse nr 2201/2003 artikli 20 kohaldamisalasse kuuluvate meetmete tunnustamise ja täitmisega kõigis teistes liikmesriikides, sh liikmesriigis, kelle pädevuses on asja sisuline arutamine, siis tekiks muu hulgas oht, et hoitakse kõrvale selles määruses kehtestatud kohtualluvuse eeskirjadest, ning toimuks *forum shopping*, mis on aga vastuolus

nimetatud määrusega taotletud eesmärkidega ja eelkõige lapse ülimusliku huvi arvestamisega, mistõttu teda puudutavaid kohtuotsuseid teeb tema alalisele elukohale lähedane kohus, mis on liidu seadusandja arvates parimas olukorras, et hinnata lapse huvides võetavaid meetmeid.

92 Asjaolu, et määruse nr 2201/2003 artikli 20 kohaldamisalasse kuuluvatele meetmetele ei kohaldata selles määruses kehtestatud tunnustamise ja täitmise korda, ei välista siiski nende meetmete igasugust tunnustamist ja täitmist teises liikmesriigis, nagu märkis ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 176. Nimelt võib selle määruse sätteid järgides kasutada teisi rahvusvahelisi või siseriiklikke õigusakte.

93 Lisaks näeb määrus nr 2201/2003 ette mitte üksnes kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise eeskirjad, vaid ka liikmesriikide keskasutuste vahelise koostöö vanemliku vastutuse küsimustes. Sellist koostööd peab saama rakendada, et määrust ja siseriiklikke õigusnorme järgides saaks osutada abi sellistes erakorralistes edasilükkamatutes olukordades, nagu on mainitud käesoleva kohtuotsuse punktis 82.

94 Eespool viidatud kohtuotsuse Detiček punktis 42 määratles Euroopa Kohus määruse nr 2201/2003 artiklis 20 esitatud mõistet „edasilükkamatus" nii, et see on seotud nii olukorraga, milles laps on, kui ka sellega, et on praktiliselt võimatu esitada taotlus kohtule, kes on pädev asja sisuliselt arutama.

95 Sellega seoses tuleb meenutada, et kuigi kostja ärakuulamise õigust puudutavad konkreetsed eeskirjad võivad varieeruda sõltuvalt sellest, kui kiiresti tuleb otsus teha, peavad nimetatud õiguse kasutamise mis tahes piirangud olema õigustatud ning piiratud menetluslike garantiidega, mis tagavad kõnealuse menetlusega seotud isikutele reaalse võimaluse vaidlustada kiireloomuliste juhtumite puhul võetud meetmeid (vt analoogia alusel maksejõuetusmenetluste kohta eespool viidatud kohtuotsus Eurofood IFSC, punkt 66).

96 Vaidlust ei ole selles, et põhikohtuasjas kuulas Juzgado de Primera Instancia nº 4 de San Lorenzo de El Escorial enne ajutiste meetmete tegemist ära B. Purruckeri. Seevastu ilmneb Hispaania valitsuse poolt vastusena Euroopa Kohtu küsimusele esitatud märkustest põhikohtuasja kohta, et:

– ajutisi meetmeid käsitlevat kohtuotsust ei ole võimalik vaidlustada, nii et kostja saab taotleda kohtuotsuse muutmist, millega need meetmed vastu võeti, üksnes hilisema või ajutiste meetmete taotlusega samal ajal algatatud sisulise menetluse käigus;

– kõik pooled võivad esitada kohtule hagi sisulise küsimuse kohta, nii see pool, kes esitas ajutiste meetmete taotluse, kui ka see pool, kes seda taotlust ei esitanud;

– kui ajutised meetmed eelnevad sisulise küsimuse kohta hagi esitamisele, siis jätkub nende meetmete mõju üksnes siis, kui sisulises küsimuses on hagi esitatud 30 päeva pärast ajutiste meetmete võtmist;

– kui ajutisi meetmeid taotleti enne sisulise küsimuse kohta hagi esitamist, siis esitatakse hagi sisulises küsimuses territoriaalset pädevust omavale kohtule, mis võib olla, aga ei pea olema sama kohus, kes määras eelnevad ajutised meetmed;

– pädevuse küsimust saab edasi kaevata üksnes siis, kui esitatakse apellatsioonkaebus esimeses astmes sisulist küsimust lahendanud otsuse peale, ja

– on raske ette näha, kui palju aega võib keskmiselt kuluda ajutisi meetmeid määrava kohtulahendi ja teises kohtus esitatud apellatsioonkaebuse kohta tehtud otsuse vahel.

97 Arvestades vanemliku vastutuse küsimustes määratud ajutiste meetmete tähtsust – olgu need siis võetud kohtu poolt, kes on pädev asja sisuliselt arutama, või mitte – ja eelkõige nende võimalikke tagajärgi väikelastele (vt selle kohta 11. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-195/08: Rinau, EKL 2008, lk I-5271, punkt 81), täpsemalt üksteisest lahutatud kaksikutele, ning asjaolu, et meetmed võtnud kohus väljastas sellisel juhul määruse nr 2201/2003 artikli 39 alusel tõendi, kuigi selles tõendis käsitletud ajutiste meetmete kehtivus sõltus sellest, kas 30 päeva jooksul on sisulises küsimuses esitatud hagi, siis on oluline, et sellise menetlusega seotud isik, isegi kui meetmed võtnud kohus kuulas ta ära, saaks omal algatusel esitada apellatsioonkaebuse neid ajutisi meetmeid võtnud otsuse peale, et vaidlustada erinevas kohtus, kui see, kes need meetmed võttis ja kes tegi otsuse lühikese aja jooksul, pädevust sisulises küsimuses, mille ajutised meetmed võtnud kohus endal tunnistas olevat, või kui kohtuotsusest ei ilmne, et kohtul oli pädevus või kui see kohus tunnistas end pädevaks selle määruse alusel, siis selle määruse artiklis 20 kehtestatud tingimuste täitmist, mida meenutati käesoleva kohtuotsuse punktis 77.

98 Seda apellatsioonkaebust peab saama esitada ilma, et see määraks ette ära selle esitanud isiku poolt mis tahes nõustumise ajutisi meetmeid võtnud kohtu poolt endal tunnistatud võimaliku pädevusega arutada asja sisuliselt.

99 Siseriiklik kohus peab reeglina kohaldama siseriiklikku õigust, jälgides samas, et liidu õiguse tõhusus oleks tagatud, mis võib teda suunata jätma vajadusel kohaldamata niisuguse siseriikliku õigusnormi, mis seda takistab, või tõlgendama vaid riigisisest olukorda silmas pidades välja töötatud õigusnormi, et seda saaks kohaldada käsitlusel olevas piiriüleses olukorras (vt eelkõige selle kohta 9. märtsi 1978. aasta otsus kohtuasjas 106/77: Simmenthal, EKL 1978, lk 629, punkt 16; 19. juuni 1990. aasta otsus kohtuasjas C-213/89: Factortame jt, EKL 1990, lk I-2433, punkt 19; 20. septembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-453/99: Courage ja Crehan, EKL 2001, lk I-6297, punkt 25; 17. septembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-253/00: Muñoz ja Superior Fruiticola, EKL 2002, lk I-7289, punkt 28, ning 8. novembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-443/03, Leffler, EKL 2005, lk I-9611, punkt 51).

100 Kõiki neid kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et määruse nr 2201/2003 artikli 21 ja järgnevate artiklite sätteid ei kohaldata hooldusõiguse valdkonnas tehtud ajutiste meetmete suhtes selle määruse artikli 20 tähenduses.

Kohtukulud

101 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, artikli 21 ja järgnevate artiklite sätteid ei kohaldata hooldusõiguse valdkonnas tehtud ajutiste meetmete suhtes selle määruse artikli 20 tähenduses.

Allkirjad